

การศึกษาการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในหมู่ 10

ตำบลขามใหญ่ อ.เมือง จ.อุบลราชธานี

ลิตศรรัช วรชื่อนันต์ พย.บ.^{1*}, พัทรี ใจการุณ ปร.ด.¹,
รัตนา บุญพา พย.ม.¹, วิษณุ จันทร์สวด พย.ม.¹,
นันทริยา โลหะไพบุลย์กุล วท.ม.¹, นภัทร บุญเทียม ปร.ด.¹

บทคัดย่อ

ขยะมูลฝอยเป็นปัญหาที่ชุมชนในปัจจุบันกำลังเผชิญ โดยเฉพาะชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท เพื่อความเข้าใจและการร่วมมือการจัดการขยะของประชาชนในชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท การศึกษาครั้งนี้จึงเป็นการศึกษาเชิงสำรวจ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน ความรู้เกี่ยวกับขยะมูลฝอยและการคัดแยกขยะมูลฝอย เจตคติที่มีต่อการจัดการขยะมูลฝอย พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน และการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการจัดการขยะมูลฝอย กลุ่มกลุ่มตัวอย่าง คือประชาชนใน หมู่ 10 ตำบลขามใหญ่ อ.เมือง จ.อุบลราชธานี และสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย (N = 243) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน ความรู้ เจตคติ พฤติกรรม และการมีส่วนร่วมของประชาชน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติบรรยาย ผลการศึกษาพบว่า 1) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ส่วนลดปริมาณขยะในครัวเรือนโดยการไม่สร้างขยะให้เพิ่มขึ้น (ร้อยละ 94.2) มีการคัดแยกขยะ (ร้อยละ 82.3) วิธีการทิ้งขยะในครัวเรือนโดยการ แยกขยะที่ขายได้ และไม่ได้ก่อนทิ้ง (ร้อยละ 53.5) การจัดการขยะในครัวเรือนจะเป็นการส่งต่อให้เทศบาล (ร้อยละ 90.5) ขยะที่ทิ้งมากที่สุดคือ ผัก ผลไม้ และเศษอาหาร (ร้อยละ 45.3) และต้องการได้รับความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดการขยะ คือ วิธีการแยกขยะอย่างถูกวิธี (ร้อยละ 33.3) 2) ความรู้ เจตคติ พฤติกรรม และการมีส่วนร่วมของประชาชน ด้านการจัดการมูลฝอย เท่ากับ 8.27 (SD = 2.00), 2.48 (SD = .33), 32.23 (SD = 4.57) และ 3.36 (SD = .79) ตามลำดับ ผลการวิจัยครั้งนี้มีข้อเสนอแนะว่า แม้การจัดการมูลฝอยของชุมชนอยู่ในระดับดี และมีข้อค้นพบในเรื่องการทิ้งขยะประเภทผักอาหาร

¹ อาจารย์ประจำภาควิชาการพยาบาลอนามัยชุมชน วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิ ประสงค์

และการจัดเก็บขยะที่ส่งต่อเทศบาลเป็นหลัก ซึ่งข้อมูลดังกล่าวควรมีการต่อยอด
นวัตกรรมการจัดการขยะของชุมชน อาทิ ปูยชีวภาพ/ก๊าซชีวมวล หรือการพัฒนารูปแบบ
การจัดการขยะในชุมชนแบบมีส่วนร่วมการวิจัยในครั้งต่อไป

คำสำคัญ: การจัดการขยะมูลฝอย, ชุมชน, อุบลราชธานี

Study of Garbage Management among People at Moo 10, Khamyai Sub-District, Maueng District, Ubon Ratchathani Province

Sittasan Wong-anan B.N.S.^{1*}, Patcharee Jaigarun Ph.D.¹,

Rattana Boonpha M.N.S.¹, Witsanu Chansod M.N.S.¹,

Nutariya Lohapailboonkul M.Sc¹, Napat Boontiam Ph.D.¹

Abstract

Garbage is a current problem in community, especially in suburb community. To understand and co-operate garbage management among people at suburb community, the exploratory study was needed. The purpose of the study was to study information, knowledge, attitude, behavior, and participation of garbage management. Samples were people who were in Moo 10, Tumbon Khamyai, Meung district, Ubon Ratchathani province, by simple random sampling ($N = 243$). Instrument was an accepted questionnaire including general data, information of garbage management, knowledge, attitude, behavior, and participation. Data analysis was descriptive statistic. Results showed two parts. First, samples showed reducing garbage (94.2%), separating garbage (82.3), using separation for selling and discarding (53.5%), sending subdistrict municipality garbage (90.5%), doing discarded food (45.3%), and suitable method of separating garbage (33.3%). Second, means for knowledge, attitude, behavior, and participation were 8.27 (SD = 2.00), 2.48 (SD = .33), 32.23 (SD = 4.57), and 3.36 (SD = .79) respectively. It is recommended that although garbage management was good, some was interesting and concerned in doing discarded food and sending subdistrict municipality garbage. This Further study should be more study in qualitative study and development of garbage management.

Keyword: garbage management, community, Ubon Ratchathani

¹ Nursing instructor, Department of Community Health Nursing, Boromarajonani College of Nursing, Sunpasitthiprasong

บทนำ

จากสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบันทั้งทางด้านวัฒนธรรม ศาสนา การใช้ชีวิตความเป็นอยู่ รวมไปถึงด้านเทคโนโลยีที่มีมากขึ้น โดยใช้เวลานับรวดเร็ว โดยเฉพาะปัจจุบันมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจ สังคม ประกอบกับค่านิยมการบริโภค ส่งผลให้มีการผลิตสินค้าและบรรจุภัณฑ์ในรูปแบบต่างๆ กัน เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคมากขึ้นทั้งสินค้าและบรรจุภัณฑ์ส่วนใหญ่มีกระบวนการผลิตที่ซับซ้อน ใช้วัสดุที่สลายตัวตามธรรมชาติช้าและยากแก่การจัด จะทำให้เกิดวัสดุเหลือใช้จำนวนมาก จึงเป็นเหตุให้ปริมาณขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้นทุกปี รวมไปถึงเศษวัสดุเหลือใช้ภายในครัวเรือนที่เกิดขึ้นภายหลังจากการบริโภคสินค้าต่างๆ จากการจัดเก็บและกำจัดที่ไม่ถูกต้อง ไม่มีประสิทธิภาพ จึงเกิดขยะมูลฝอยตกค้าง ทำให้เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของเชื้อโรค และก่อให้เกิดมลพิษและปนเปื้อนต่อสิ่งแวดล้อม

ขยะมูลฝอย เป็นปัญหาหนึ่งที่เป็นผลต่อเนื่องจากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงปัจจุบัน จากพระราชบัญญัติการสาธารณสุข¹ ได้อธิบายว่า ขยะมูลฝอยคือเศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า ถูพลาสติก ภาชนะที่ใส่อาหาร ถ้ำ มูลสัตว์ หรือซากสัตว์ รวมตลอดถึงสิ่งอื่นใดที่เก็บกวาดจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์หรือที่อื่น และสิ่งที่ตามมาคือมลพิษที่เกิดจากขยะมูลฝอย ในปัจจุบันพบว่า แนวโน้มของปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นทั่วประเทศเพิ่มขึ้น จากรายงาน พ.ศ. 2559 พบว่า มีปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นของประเทศไทย 27.06 ล้านตัน และ พ.ศ. 2561 พบ มีปริมาณขยะมูลฝอยเกิดขึ้นประมาณ 27.8 ล้านตัน¹⁻² แม้จะดูไม่แตกต่างมาก แต่ข้อมูลนี้ก็แสดงถึงการคงที่และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นของปริมาณขยะในประเทศไทย

ปัจจุบันรัฐบาลมีนโยบายในการเร่งรัดแก้ไขปัญหามลพิษจากการจัดการขยะ เป็นวาระแห่งชาติที่ต้องได้รับการแก้ไขเป็นลำดับแรก ภายใต้แผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ พ.ศ. 2559-2564³ โดยให้ดำเนินการตาม Road map การจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายที่ผ่านความเห็นชอบจากคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เพื่อกำจัดมูลฝอยตกค้างสะสมในสถานที่กำจัดในพื้นที่วิกฤต สร้างรูปแบบการกำจัดขยะและของเสียอันตรายที่เหมาะสม วางระเบียบมาตรการการบริหารจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย และสร้างวินัยของคนในชาติ โดยมุ่งเรื่องการคัดแยกขยะเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ทั้งการใช้เชื้อเพลิง และการแปรรูปเป็นพลังงาน⁴ รวมทั้ง ได้มีการจัดทำแผนแม่บทด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษจากขยะและของเสียอันตราย ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ที่เป้าหมายใหญ่เป็นการลดภัยสิ่งแวดล้อม

จากขยะอิเล็กทรอนิกส์และเศษพลาสติก² การจัดการขยะจึงเป็นบทบาทของทั้งระดับบุคคล ชุมชน และประเทศที่ต้องร่วมมือร่วมใจในการจัดการขยะอย่างเป็นรูปธรรม

สำหรับจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นจังหวัดหนึ่งที่กำลังพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ทำให้มีรายงานว่า มีปริมาณขยะมากที่สุดในเขตพื้นที่สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 12 (อุบลราชธานี ร้อยเอ็ด ยโสธร อำนาจเจริญ และมุกดาหาร) พ.ศ. 2560 ปริมาณขยะวันละ 1,481.72 ตัน คิดเป็นร้อยละ 45.51⁵ และสำหรับชุมชนขนาดใหญ่ จังหวัดอุบลราชธานี ก็เป็นอีกชุมชนที่เป็นแบบกึ่งเมืองกึ่งชนบทที่กำลังพัฒนาเช่นกัน มีประชากรจำนวนมากถึง 9,077 ราย และเฉพาะหมู่ 10 ของตำบลขามใหญ่มีประชากรถึง 1 ใน 4 ของประชากรของตำบลขามใหญ่ (500 ครัวเรือน หรือ 3,951 ราย)⁶ รวมทั้งในชุมชนนี้เป็นหนึ่งของตำบลที่มีแนวโน้มจะเพิ่มประชากรเพิ่มอีกอย่างต่อเนื่อง ขยะมูลฝอยอาจเป็นปัญหาหนึ่งที่ต้องเผชิญต่อไป จากการรายงานพบว่า มีปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นใหม่ต่อวัน พ.ศ. 2558 ที่มีปริมาณ 10.60 ตันต่อวัน และ พ.ศ. 2559 จำนวน 15.74 ตันต่อวัน⁷⁻⁸ และใน พ.ศ. 2560 ปริมาณขยะที่เก็บขนได้เดือนละประมาณ 604 ตัน (สำนักปลัด, 2560) จากปริมาณขยะจำนวนมากนี้ อาจส่งผลให้เกิดการหมักหมมเน่าเปื่อยส่งกลิ่นเหม็นคloy หรือกองขยะอาจเป็นแหล่งชุมชุมของสัตว์นำโรคสารพัดชนิด เช่น ยุง แมลงวัน หนู แมลงสาบ ฯลฯ ยามที่ฝนตกลงมาในฤดูฝนก็ชะเอาสิ่งสกปรกเน่าเหม็นในกองขยะไหลไปยังพื้นที่ใกล้เคียง และอาจจะไหลลงท่อระบายน้ำอีกด้วย

จากปัญหาที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในจุดนี้จึงได้ทำการศึกษาข้อมูลการจัดการมูลฝอยของชุมชน ความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอย เจตคติที่มีต่อการจัดการมูลฝอย พฤติกรรมการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน และการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการจัดการมูลฝอยของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยใน หมู่ 10 ตำบลขามใหญ่ อ.เมือง จ.อุบลราชธานี เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนการจัดการรูปแบบการจัดการเก็บขยะในตำบลขามใหญ่และพื้นที่อื่นๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาข้อมูลการจัดการมูลฝอยของชุมชน ความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอย เจตคติที่มีต่อการจัดการมูลฝอย พฤติกรรมการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน และการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการจัดการมูลฝอยของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยใน หมู่ 10 ตำบลขามใหญ่ อ.เมือง จ.อุบลราชธานี

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงสำรวจ (Survey study) ซึ่งเป็นการศึกษาข้อมูลการจัดการมูลฝอยของชุมชน ความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอย เจตคติที่มีต่อการจัดการมูลฝอย พฤติกรรมการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน และการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการจัดการมูลฝอยของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยใน หมู่ 10 ตำบลขามใหญ่ อ.เมือง จ.อุบลราชธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

ดังมีการดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร คือ ประชาชนที่อาศัยในหมู่ 10 ตำบลขามใหญ่ อ.เมือง จ.อุบลราชธานี

2. การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่อาศัยในหมู่ 10 ตำบลขามใหญ่ อ.เมือง จ.อุบลราชธานี การเก็บข้อมูลเป็นลักษณะแบบสำรวจ คำนวณจากสูตร Taro Yamane⁹ ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 243 ครัวเรือน โดยกำหนดคุณสมบัติดังนี้ 1) ผู้อยู่อาศัยในหมู่ 10 ตำบลขามใหญ่ อ.เมือง จ.อุบลราชธานี 2) สามารถสื่อสารเข้าใจ โดยใช้ภาษาไทย และ 3) ยินดีให้ความร่วมมือในการวิจัย

คณะผู้วิจัยสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) สุ่มอย่างง่าย จาก 3 คุ่ม ของหมู่ 10 ตำบลขามใหญ่ อ.เมือง จ.อุบลราชธานี ดังนั้นการศึกษาค้นครั้งนี้รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด คือ 250 ครัวเรือน (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำแนกตามหมู่บ้าน

คุ่มที่	หลังคาเรือน	จำนวน
ดงเก่า	169	65
ขามลุ่ม	256	100
สกุลงเงิน	199	77
รวม	624	243

การพิทักษ์สิทธิของผู้เข้าร่วมวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสรรพสิทธิประสงค์ จังหวัดอุบลราชธานี (EC 10/2561) และภายหลังได้รับอนุญาตเพื่อเก็บข้อมูล คณะผู้วิจัยได้มีการอธิบายชี้แจงให้ประชาชนผู้เข้าร่วมวิจัยได้รับทราบถึงวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินการวิจัย และประโยชน์ที่จะได้รับจากการเข้าร่วมการวิจัย ประชาชนผู้เข้าร่วมของการวิจัยครั้งนี้เป็นการตัดสินใจในการเข้าร่วมการวิจัย ซึ่งผู้ร่วมวิจัย สามารถถอนตัวออกจากการศึกษาเมื่อใดก็ได้โดยไม่มีผลกระทบทั้งต่อผู้ร่วมวิจัย ข้อมูลจะเก็บเป็นความลับและไม่มีการระบุหรือแสดง ชื่อความในแบบบันทึกข้อมูลที่จะระบุถึงผู้ร่วมวิจัย ได้ การนำข้อมูลไปอภิปรายหรือเผยแพร่จะทำใน ลักษณะของภาพรวมของการวิจัยเท่านั้น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ของ นัยนา เตชะ¹⁰ ประกอบด้วย

1. ข้อมูลทั่วไป จำนวน 7 ข้อ
2. ข้อมูลการจัดการมูลฝอยของชุมชน จำนวน 6 ข้อ
3. ความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอย จำนวน 12 ข้อ โดยตอบถูกเป็น 1 ตอบไม่ใช่เป็น 0 และใช้เกณฑ์แบ่งคะแนนระหว่าง 0-12 คะแนน คือ คะแนนมากกว่า 9.48 (คะแนนร้อยละ 80-100) อยู่ในระดับสูง คะแนน 7.20-9.48 (คะแนนร้อยละ 60-79) อยู่ในระดับปานกลาง และ คะแนนน้อยกว่า 7.20 (คะแนนน้อยกว่าร้อยละ 60) อยู่ในระดับต่ำ
4. เจตคติที่มีต่อการจัดการมูลฝอย จำนวน 10 ข้อ เป็นแบบมาตราวัดประมาณค่า (rating scale) โดยมีเกณฑ์ให้คะแนน 3 ระดับ คือ เห็นด้วย (3 คะแนน) ไม่เห็นด้วย (2 คะแนน) ไม่เห็นด้วย (1 คะแนน) ถ้าเนื้อหาเป็นลักษณะบวกให้คะแนนตรงตามเนื้อหา และถ้าเนื้อหาเป็นลักษณะลบจะให้คะแนนตรงข้าม แล้วใช้เกณฑ์ประเมิน คือ คะแนนมากกว่า 2.81 อยู่ในระดับสูง คะแนนระหว่าง 2.15-2.81 อยู่ในระดับปานกลาง และ คะแนนน้อยกว่า 2.15 อยู่ในระดับต่ำ
5. พฤติกรรมการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน จำนวน 14 ข้อ เป็นแบบมาตราวัดประมาณค่า (Rating scale) โดยมีเกณฑ์ให้คะแนน 3 ระดับ คือ ทุกครั้ง (3 คะแนน) บางครั้ง (2 คะแนน) และไม่เคย (1 คะแนน) และใช้เกณฑ์แบ่งคะแนน คือ คะแนนมากกว่า 27.15 (คะแนนร้อยละ 80-100) อยู่ในระดับสูง

คะแนน 25.77-27.15 (คะแนนร้อยละ 61-79) อยู่ในระดับปานกลาง และ คะแนนน้อยกว่า 25.77 (คะแนนน้อยกว่าร้อยละ 60) อยู่ในระดับต่ำ

6. การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการจัดการมูลฝอย จำนวน 25 ข้อ ข้อ เป็นแบบมาตราวัดประมาณค่า (Rating scale) โดยมีเกณฑ์ให้คะแนน 5 ระดับ คือ มากที่สุด (5 คะแนน) มาก (4 คะแนน) ปานกลาง (3 คะแนน) น้อย (2 คะแนน) และ น้อยที่สุด (1 คะแนน) และใช้เกณฑ์แบ่งคะแนนการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการจัดการมูลฝอย คือ คะแนน 4.51-5.00 อยู่ในระดับมากที่สุด, คะแนน 3.51-4.50 อยู่ในระดับมาก, คะแนน 2.51-3.50 อยู่ในระดับปานกลาง, คะแนน 1.51-2.50 อยู่ในระดับน้อย และ คะแนน 1.00-2.50 อยู่ในระดับน้อยที่สุด

2. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

แบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยของ นัยนา เดชะ⁷ ที่ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน และค่าความน่าเชื่อถือด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient) ของครอนบาค และค่า สูตรของคูเดอร์-ริชาร์ดสัน 20 (KR-20) ดังนี้

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา		
	นัยนา เดชะ ¹⁰	ทดลองใช้จริง (N=30)	กลุ่มตัวอย่าง (N=243)
1. ความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอย*	.71	.75	.74
2. เจตคติที่มีต่อการจัดการมูลฝอย	.82	.71	.70
3. พฤติกรรมการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน	.85	.75	.77
4. การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการจัดการมูลฝอยของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย	.95	.85	.96

*KR-20

การเก็บข้อมูลการรวบรวม

คณะผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามขั้นตอนดังนี้

1. ทำหนังสือจากวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลในประชาชนที่อาศัยในหมู่ 10 ตำบลขามใหญ่ อ.เมือง จ.อุบลราชธานี

2. ติดต่อผู้นำชุมชนที่สุ่มได้ โดยทางโทรศัพท์ เพื่อแจ้งให้ทราบเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินการวิจัย และประโยชน์ที่จะได้รับของการเก็บข้อมูล พร้อมกับขออนุญาตเก็บข้อมูลกับประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง พร้อมกับนัดวันและเวลา

3. ในวันที่เก็บข้อมูล ตรวจสอบรายชื่อของแต่ละครัวเรือน สุ่มประชาชน เพื่อให้ครบจำนวนที่คาดหวังไว้ หลังจากนั้นชี้แจงและขอความร่วมมือให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถาม เมื่อตอบเสร็จแล้วให้ส่งคืนที่คณะผู้วิจัย โดยได้รับแบบสอบถามกลับมาและมีข้อมูลที่ตอบสมบูรณ์ทุกฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 คณะผู้วิจัยจึงได้นำแบบสอบถามทั้งหมดไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ จำนวนทั้งสิ้น 243 ฉบับ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลทั่วไป นำมาแจกแจงความถี่ และคำนวณหาค่าร้อยละ
2. ข้อมูลการจัดการมูลฝอยของชุมชน ความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอย เจตคติที่มีต่อการจัดการมูลฝอย พฤติกรรมการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน และ การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการจัดการมูลฝอยของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย นำมาแจกแจง ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ สถานะสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และสถานภาพในชุมชน กลุ่มตัวอย่างโดยส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 67.5 อยู่ในช่วงอายุ 21-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 71.2 สถานะสมรส คิดเป็นร้อยละ 72 ระดับการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 46.9 อาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 22.6 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน เป็นไม่เกิน 5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 39.9 และสถานภาพในชุมชน เป็นประชาชนทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 79

2. ข้อมูลการจัดการมูลฝอยของชุมชน ความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอย เจตคติที่มีต่อการจัดการมูลฝอย พฤติกรรมการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน และการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการจัดการมูลฝอยของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีข้อมูลการจัดการมูลฝอยของชุมชนส่วนใหญ่ส่วนในการลดปริมาณขยะในครัวเรือนโดยการไม่สร้างขยะให้เพิ่มขึ้น (ร้อยละ 94.2) มีการคัดแยกขยะ (ร้อยละ 82.3) วิธีการทิ้งขยะในครัวเรือนโดยการ แยกขยะที่ขายได้และไม่ได้ก่อนทิ้ง (ร้อยละ 53.5) การจัดการขยะในครัวเรือนจะเป็นการส่งต่อให้เทศบาล (ร้อยละ 90.5)

ขยะที่ทิ้งมากที่สุดคือ ผัก ผลไม้ และเศษอาหาร (ร้อยละ 45.3) และต้องการได้รับความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดการขยะ คือ วิธีการแยกขยะอย่างถูกวิธี (ร้อยละ 33.3)

ความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอยเท่ากับ 8.27 (SD = 2.00) เจตคติที่มีต่อการจัดการมูลฝอยเท่ากับ 2.48 (SD = .33) พฤติกรรมการจัดการมูลฝอยในครัวเรือนเท่ากับ 32.23 (SD = 4.57) และ การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการจัดการมูลฝอยของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย เท่ากับ 3.36 (SD = .79)

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนและร้อยละของการจัดการมูลฝอยของประชาชน

การจัดการมูลฝอย	จำนวน	ร้อยละ
1.มีส่วนในการลดปริมาณขยะในครัวเรือนโดยการไม่สร้างขยะให้เพิ่มขึ้น		
ใช่	229	94.2
ไม่ใช่	14	5.8
2. การคัดแยกขยะก่อนทิ้ง		
แยก	201	82.7
ไม่แยก	42	17.3
3. วิธีการทิ้งขยะในครัวเรือน		
แยกขยะที่ขายได้และไม่ได้ก่อนทิ้ง	130	53.5
ทิ้งรวมกันในถุงเดียว	44	18.1
แยกถุงขยะตามแต่ละประเภทก่อนทิ้ง	69	28.4
4. การจัดการขยะในครัวเรือน		
กองบนพื้นดิน	7	2.9
ใส่ในหลุมขยะ	11	4.5
ฝังกลบ	2	8
เผา	3	1.2
ส่งต่อให้เทศบาล	220	90.5
5. ครัวเรือนของท่านทิ้งขยะประเภทใดมากที่สุด (เฉพาะจำนวนที่มากที่สุด)		
ผัก ผลไม้ และเศษอาหาร	110	45.3
กล่อง กระดาษ และหนังสือพิมพ์	46	18.9
ขวด กระป๋อง และถุงพลาสติก	82	33.7
กล่องโฟม และวัสดุที่ทำมาจากโฟม	32	13.2

การจัดการมูลฝอย	จำนวน	ร้อยละ
เศษไม้ กิ่งไม้ ใบไม้ และดอกไม้	24	9.9
วัสดุที่ชำรุดแล้ว เช่น โต๊ะ เก้าอี้ และตู้	5	2.1
ขวดแก้ว หลอดไฟ และกระจก	7	2.9
เศษเหล็ก โลหะ และกระป๋องอะลูมิเนียม	5	2.2
6. ต้องการได้รับความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดการขยะ(เฉพาะจำนวนที่มากที่สุด)		
วิธีการแยกขยะอย่างถูกวิธี	81	33.3
วิธีการลดปริมาณขยะ	80	32.9
วิธีทำปุ๋ยหมักชีวภาพ/น้ำหมักชีวภาพจากขยะเปียก	73	30.0
การนำวัสดุเหลือใช้มาประยุกต์ใช้ใหม่	79	32.5

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของ ความรู้ เจตคติ พฤติกรรม และการมีส่วนร่วมของการจัดการมูลฝอยของประชาชน

การจัดการมูลฝอย	Mean	SD	ระดับ
1. ความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอย	8.27	2.00	ปานกลาง
2. เจตคติที่มีต่อการจัดการมูลฝอย	2.48	.33	ปานกลาง
3. พฤติกรรมการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน	32.23	4.57	สูง
4. การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการจัดการมูลฝอยของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย	3.36	.79	ปานกลาง
4.1 การค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาการจัดการมูลฝอยในชุมชน	3.31	.97	ปานกลาง
4.2 การวางแผนการแก้ไขปัญหาการจัดการมูลฝอยในชุมชน	3.27	.95	ปานกลาง
4.3 การดำเนินงานการจัดการมูลฝอยในชุมชน	3.50	.86	ปานกลาง
4.4 การรับผลประโยชน์	3.44	.84	ปานกลาง
4.5 การติดตามและประเมินผล	3.36	.94	ปานกลาง

การอภิปรายผล

ข้อมูลการจัดการมูลฝอยของชุมชน พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีข้อมูลการจัดการมูลฝอยของชุมชนส่วนใหญ่มีส่วนในการลดปริมาณขยะในครัวเรือนโดยการไม่สร้างขยะให้เพิ่มขึ้น(ร้อยละ 94.2) มีการคัดแยกขยะ (ร้อยละ 82.3) วิธีการทิ้งขยะในครัวเรือนโดยการ แยกขยะที่ขายได้และไม่ได้ก่อนทิ้ง (ร้อยละ 53.5) การจัดการขยะในครัวเรือนจะเป็นการส่งต่อให้เทศบาล (ร้อยละ 90.5) ขยะที่ทิ้งมากที่สุดคือ ผัก ผลไม้ และเศษอาหาร (ร้อยละ 45.3) และต้องการได้รับความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดการขยะ คือ วิธีการแยกขยะอย่างถูกวิธี (ร้อยละ 33.3) สอดคล้องและแตกต่างกับ นัยนา เดชะ¹⁰ ประเด็นข้อมูลการจัดการมูลฝอยของชุมชนที่สอดคล้องคือ มีส่วนในการลดปริมาณขยะในครัวเรือนโดยการไม่สร้างขยะให้เพิ่มขึ้น การคัดแยกขยะ ผัก ผลไม้และเศษอาหารเป็นสิ่งที่ทิ้งมากที่สุดใ้ครัวเรือน และวิธีการคัดแยกขยะอย่างถูกวิธีเป็นสิ่งที่ต้องการเพิ่มพูนความรู้ สำหรับประเด็นที่ต่างกัน คือ วิธีการทิ้งขยะในครัวเรือนที่เป็นการทิ้งรวมกันในถุงเดียวและเน้นการเผาขยะ แสดงให้เห็นว่า พื้นที่กลุ่มตัวอย่าง เป็นพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบทเช่นเดียวกับกลุ่มตัวอย่างของ นัยนา เดชะ ซึ่งประชาชนในพื้นที่ดังกล่าวอาจจะมี พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปตามสังคม ที่มีความเป็นอยู่ที่เร่งรีบในแต่ละวัน เห็นได้จากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นวัยทำงาน ตั้งแต่อายุ 21-60 ปี ทำให้อาจมีการเลือกบริโภคผัก ผลไม้ อาหารและน้ำดื่ม ในรูปแบบสำเร็จรูป เพราะสะดวกสบาย ไม่เสียเวลาในการเตรียมและประกอบอาหาร จึงอาจส่งผลให้มี ขยะจากประเภทสิ่งอุปโภคบริโภคเป็นจำนวนมาก แต่ก็ยังมีความพยายามที่จะไม่สร้างขยะและพยายามจะจัดการแยกขยะตามความสะดวกที่จะสามารถทำได้ โดยเฉพาะกลุ่มตัวอย่างจะจัดการขยะในครัวเรือนโดยส่งต่อให้เทศบาลในการจัดเก็บขยะเป็นหลัก สอดคล้องกับ กิ่งแก้ว ปะติตังโฮ และนางลักษณ์ ทองศรี¹¹ ที่ศึกษาขยะในชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท จังหวัดบุรีรัมย์ ที่พบว่า ขยะในพื้นที่ดังกล่าวมาจากที่ประชาชนในพื้นที่ดังกล่าวส่วนใหญ่ซื้ออาหารจากตลาดหรือร้านค้า อาจทำให้มีจำนวนขยะมูลฝอยมากขึ้นตาม และการศึกษาของ สุรารักษ์ ชาวอิน, นางเยาว์ อุดมธมส์ และสุสัณหา ยิ้มแย้ม¹² ที่พบว่า ชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทในจังหวัดเชียงใหม่ มีการขยายตัวของเศรษฐกิจ ประชาชนมีจำนวนมากขึ้น ทำให้ มีขยะจำนวนมากขึ้นตามลำดับ

ความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอยของประชาชน พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยของความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอย

ในระดับปานกลาง ($Mean = 8.27, SD=2.00$) แสดงให้เห็นว่า ประชาชนอาจมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยผ่านทางออนไลน์ โดยเฉพาะกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นกลุ่มวัยทำงาน ที่สามารถเข้าถึงข่าวสารข้อมูลทางเทคโนโลยีหรือออนไลน์ได้อย่างสะดวก ทำให้มีความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอยได้ สอดคล้องกับ แนวคิดของ Tweng และ Campbell¹³ ที่อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับ Generation ว่า วัยผู้ใหญ่ หรือ Gen Y หรือวัยทำงาน เป็นที่มีความพร้อมในการใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีเพื่อการทำงานและการสื่อสาร พร้อมทั้งมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทุกสิ่งอย่าง ตามที่ต้องการ สอดคล้องกับ นัยนา เดชะ¹⁰ ที่พบว่า ประชาชนที่อยู่พื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบทในจังหวัด สุราษฎร์ธานี ส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับมูลฝอย และการคัดแยกมูลฝอยระดับปานกลาง แต่แตกต่างจาก จอมจันทร์ นทีวัฒนา และ วิชัย เทียน ถาวร¹⁴ ที่ศึกษาในประชาชนที่อยู่ต่างพื้นที่กับกลุ่มตัวอย่าง คือประชาชนที่อยู่ชุมชนรอบมหาวิทยาลัยพะเยา ที่พบว่ามีความรู้สูงเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย

เจตคติที่มีต่อการจัดการมูลฝอยของประชาชน พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยของเจตคติที่มีต่อการจัดการมูลฝอยในระดับปานกลาง ($Mean = 8.27, SD=2.00$) แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างมีเจตคติที่ดีในการจัดการมูลฝอย ย่อมตระหนักในการจัดการขยะด้วยตนเอง และมีแนวโน้มในการร่วมมือการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนได้ ดังจะเห็นได้จากระดับพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่าง อยู่ในระดับสูง และระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการจัดการขยะ อยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับวิจัย นัยนา เดชะ⁷ ที่มีระดับเจตคติที่มีต่อการจัดการมูลฝอยของประชาชน อยู่ระดับปานกลาง และการศึกษาของ จอมจันทร์ นทีวัฒนา และ วิชัย เทียน ถาวร¹⁴ ที่พบว่า ระดับเจตคติสูงต่อการจัดการมูลฝอยของประชาชนรอบมหาวิทยาลัยพะเยา

พฤติกรรมจัดการมูลฝอยในครัวเรือนของประชาชน พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมจัดการมูลฝอยในครัวเรือนในระดับสูง ($Mean = 8.27, SD=4.57$) แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างอาจให้ความสำคัญในการจัดการมูลฝอยและมีการตระหนักในการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน ดังเห็นได้จากมีเจตคติที่ดีในการจัดการมูลฝอยระดับปานกลาง สอดคล้องกับวิจัย สอดคล้องกับ วิจัย นัยนา เดชะ¹⁰ และจอมจันทร์ นทีวัฒนา และ วิชัย เทียน ถาวร¹⁴ ที่ศึกษาว่า

การมีเจตคติที่ดีต่อการจัดการมูลฝอย ก็จะพบว่ามีพฤติกรรมการจัดการมูลฝอยในครัวเรือนที่ดีเช่นกัน

การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการจัดการมูลฝอย พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการจัดการมูลฝอยของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างมีแนวโน้มจะร่วมมือในการจัดการมูลฝอยในชุมชน อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างตระหนักว่าตนเองเป็นทั้งผู้สร้างและได้รับผลกระทบจากปัญหาดังกล่าวโดยเฉพาะทางปัญหาสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ทำให้มีการตระหนัก ในการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยและยินดีในความร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว สอดคล้องกับวิจัย นัยนา เตชะ¹⁰ ที่ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการจัดการมูลฝอย เนื่องประชาชนให้ความสำคัญและสนใจในการจัดการขยะระดับปานกลาง แต่แตกต่างกับงานวิจัยของสรุชัย พวงงาม และ กัลยา แก้วประดิษฐ์¹⁵ ที่พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการขยะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี อยู่ในระดับน้อย เนื่องจากประชาชนไม่เห็นความสำคัญในการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง ทำให้เสียเวลาในการจัดเก็บขยะ รวมทั้งขาดการสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือ เช่นขาดงบประมาณและการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ และการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับความรู้และความเข้าใจของขยะ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิเคราะห์การสำรวจการจัดการขยะของประชาชนในหมู่ 10 ตำบลขามใหญ่ อ.เมือง จ.อุบลราชธานีมีข้อเสนอแนะ การวิจัยในครั้งต่อไป คือ ควรมีการวิจัยพัฒนารูปแบบการจัดการขยะในชุมชนแบบมีส่วนร่วม (ครอบคลุม ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมลงมือจัดการด้วยตนเอง/ลงทุน ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์) และควรมีการต่อยอดนวัตกรรมจัดการขยะของชุมชน อาทิ ปูยชีวภาพ/ก๊าซชีวมวล

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษานี้คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้นำชุมชน และประชาชนในหมู่ 10 ตำบลขามใหญ่ อ.เมือง จ.อุบลราชธานี ที่ให้ความร่วมมือสนับสนุนให้ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ และขอขอบคุณ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสรรพสิทธิประสงค์ ที่ให้การสนับสนุนงบประมาณในการศึกษาวิจัย

เอกสารอ้างอิง

1. กรมควบคุมมลพิษ. รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย ปี 2559. กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพมหานคร: ห้วยใหญ่; 2560.
2. กรมควบคุมมลพิษ. รายงานสถานการณ์ด้านการจัดขยะมูลฝอยชุมชนของประเทศไทย [อินเทอร์เน็ต]. 2561 [เข้าถึงเมื่อ 6 ต.ค. 2561]. เข้าถึงได้จาก: http://infofile.pcd.go.th/waste/wsthaz_annual59.pdf
3. ปกครองส่วนท้องถิ่นและกรมควบคุมมลพิษ. แผนแม่บทการจัดขยะมูลฝอยของประเทศไทย [อินเทอร์เน็ต]. 2559 [เข้าถึงเมื่อ 1 ต.ค. 2561]. เข้าถึงได้จาก: http://infofile.pcd.go.th/waste/PP_Fukuoka2.pdf
4. กระทรวงสาธารณสุข. ประกาศกระทรวงสาธารณสุขเกี่ยวกับขยะมูลฝอย [อินเทอร์เน็ต]. 2560 [เข้าถึงเมื่อ 20 ต.ค. 2561]. เข้าถึงได้จาก: <http://laws.anamai.moph.go.th/main.php?filename=3ALaws>
5. สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 12 อุบลราชธานี. ฐานข้อมูลขยะมูลฝอยประกอบด้วย 5 จังหวัด (จังหวัดยโสธร มุกดาหาร ศรีสะเกษ ร้อยเอ็ด และอุบลราชธานี) ประจำปีงบประมาณ 2560 [อินเทอร์เน็ต]. 2560 [เข้าถึงเมื่อ 1 ต.ค. 2561]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.mnre.go.th/ckeditor/upload/files/id164/pdf/garbage2560.pdf>
6. เทศบาลขามใหญ่. สถิติประชากร [อินเทอร์เน็ต]. 2559 [เข้าถึงเมื่อ 1 ก.ย. 2561]. เข้าถึงได้จาก: <https://www.khamyaiubon.go.th/>
7. สำนักจัดการกากของเสียและสารอันตราย กรมควบคุมมลพิษ. รายงานสถานการณ์ขยะมูลฝอยชุมชนของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2558. กรุงเทพฯ: กรมควบคุมมลพิษ; 2558.
8. สำนักจัดการกากของเสียและสารอันตราย กรมควบคุมมลพิษ. รายงานสถานการณ์ขยะมูลฝอยชุมชนของประเทศไทย ปีพ.ศ.2559. กรุงเทพฯ: กรมควบคุมมลพิษ; 2560.
9. สุพรรณิ อึ้งปัญสัตวงศ์. เทคนิคการสุ่มตัวอย่าง. ขอนแก่น: ภาควิชาสถิติ คณะวิทยาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น; 2558.

10. นัยนา เตชะ. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน ตำบลเลม็ด อำเภอยะโฮง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์; 2557.
11. กิ่งแก้ว ปะติตังโซ, นงลักษณ์ ทองศรี. Solid waste management in E-San Sub-district Municipality, Muang District, Buriram Province. Journal of research and Development Institute Buriram Rajabhat University 2552;4:60-72.
12. สุรารักษ์ ขาวอิน, นงเยาว์ อุดรเมศ, สุสัณหา ยิ้มแย้ม. ผลการใช้แผนปฏิบัติการจากเทคนิคเอไอซีต่อการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน. พยาบาลสาร 2556;40: 38-50.
13. Twenge JM, Campbell SM. Generation differences in psychological traits and their impact on the workplace. Journal of Managerial Psychology 2008;23:862-77.
14. จอมจันทร์ นทีวัฒนา, วิชัย เทียน ถาวร. ความรู้และทัศนคติที่ส่งผลต่อพฤติกรรม การลดขยะชุมชนแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา. วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 2560;25:316-30.
15. สรุชัย พวงงาม, กัลญา แก้วประดิษฐ์. การศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการบริหารจัดการขยะ : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลเขานิพันธ์ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารบัณฑิตวิจัย 2558;6:119-34.